

Kertművészeti krifika a Jubileumi Parkról

Beszélgetés Ormos Imrével, a kerttervezés professzorával

— Az előzmények ötezer évvel ezelőtt kezdődtek.

Dr. Ormos Imre professor, a Kertészeti Főiskolán a kerttervezési tanszék vezető tanára leül az egyik padra. Az alkotmány ünnepére megnyílt Jubileumi Parkon még dolgoznak; az egyik szobor alapzatánál a kőlapokat illesztik, a frissen ültetett virággyakat öntözik (a vízmedencék még üresek), a murvát egyengetik, a játszótérre most hozzák a homokot, a műanyagernyő alatt szögelik az elárúsító pultot. A padok üresek.

A professor, mielőtt az új park bírálatába fogna, visszapillant a kertművészet történetére.

Kétféle kerttípus

— A kertművészet két pólus közé feszül. Az egyik a természet, amelyet a kert mintaképként követ, a másik az ember absztrakt gondolkodása, amely formavilágot teremtet. Innen a két alaptípus a kertművészetben. Az előzmények ötezer évvel ezelőtt kezdődtek: az egyiptomiak geometrikus kertet építettek, a babilonok pedig — írásos emlékek szerint — az Amanus hegyek természeti szépségeit akarták megelveníteni a királyi palota kertjében.

— A köztudat a kétféle kerttípust francia- és angol-kert néven ismeri. A francia-kert iskolapéldája Versailles, szigorú architektonizmusával, mértani formáival, építőművészeti jellegű téralakításával. Ez a kerttípus reprezentatív célra alkalmas, a francia királyok is erre használták, fogadásokra, ünnepekre, mint egy szabadtéri terem sorozatot. Az angol-kert viszont oldottabb, a természeti képet követi. Célja, hogy kellemes, üdítő sétát adjon, ezért lépten-nyomon új, meglepő látványra törekszik, festői, lazán komponált térrel mélyíti nyújt.

A kert lélektani hatása

— A kertépítés az építőművészet folytatása más eszközökkel. Manapság az ember otthona nem ér véget az épület falánál. A kert sem csupán szem-legelő, mint a kertművészet mélypontján, a századfordulót ölelő évtizedekben, amikor az épülethez fűződő kapcsolatokat semmibe vették, öncélú, percek-utakat vezettek a kertben, mesterkélt műnövényeket telepítettek, egzotikus cserjéket ültettek, s a kert akkor volt »szép«, ha más, mint a másé.

— A kertművészet megújulása a városépítésben bekövetkezett fordulattal függ össze. A korábban csak dekoratív esztétikai célra tartott városi zöldterületek egészségügyi jelentőségét is fölismerték. A városi élet sokféle ártalmát enyhíteni, ez ma a városi zöldterületek legfőbb hivatása. A természet elemeit — vizet, növényeket, kisállatokat — be kell vinni a városba, a kórházakba, hogy munka után fölüdítsék az embert.

Budapest, Gellérthegy

— Budapest ebből a szempontból ritka szerencsés helyzetben van. A budai oldalon erdők övezik a várost. Eppen a fő szélirányból, északnyugat felől, az Erzsébet-hídig szabadon áramlik a friss levegő a Hűvösvölgyön át, szinte kiszűrtetve a várost, és maga a Duna is, enyhe ívével, megkönnyíti a város légcseréjét.

— A Gellérthegy Budapest egyik különösen szép részlete. A Belváros szomszédságában sziklafalaival a városkép érdekessége is, tetejéről pedig gyönyörű körkialátás nyílik. Sokan fölkeresik, vonzereje érthető. Természeti jellegű rendezett parkjának egy része — a délnyugati fennsíkon — a háborúban elpusztult, a húsz év előtti extenzív fásítás csak részben maradt meg, s a fennsík kopár felülete a kultúralt rész bővítésére kínálkozott.

Az egykor elvadult, sivár lankán szép park épült. A professor föláll, elértünk a jelenhez, sétára indulunk az új parkban.

(A Jubileumi Parkot a BUVÁTI két munkatársa, Jancsó Vilmos és dr. Krizsán Zoltánné tervezte.)

A Jubileumi Park többfelől is megközelíthető.

Tájkép, sok nézőpontból

— A kerttervező munkája hasonlít a tájképfestőéhez — mondja a professor —, de míg a festő csak egyetlen nézőpontból rendezi el kompozícióját, a kertművész arra törekszik, hogy minden szakasz, különféle irányokból is, hangulatos, kedvező látványt nyújtson.

A park főbejárata a Citadella alatti parkolóhelyről nyílik. Az útmentéről (lábunk alatt még rendezetlen, piszkos vadon) gyönyörű a kilátás a Vára, Pestre. Ha megfordulunk, a Jubileumi Park teraszai vezetnek a tekintetet a Lágymányos, a Sashegy felé. Megközelíthető a park a Kelethegyi út felső szakasza felől is (kontrasztban itt sincs hiány; a szép kilátású Búsuló Juhász bejárati oldala csúf kockaépítmény, rózsaszín »C-MÁV« stílusú téglakerítéssel). A tekintet fölfelé haladva Segesdi György Szélkakasán pihen meg s aztán a játszótérre körülvételező padokon a fölkapaszkodó turista is kifújhatja magát; a gyerekek Barta Lajos kedves-bumfordi kőlovaival ülik meg.

Legszébb a megközelítés a Gellért Szálló felől (a századfordulói szecesszió egy torzszülöttje, egy törpe-kastély a Rezeda utcában, így a hátunk mögött marad). A legelső terasz jobbról a Gellérthegy régebbi, a Citadella alatt ligetszerűen fásított szakaszaihoz kapcsolódik. Megnyugtató nagy zöldfelületek vannak itt, a széles pihenőn jókora homokozó, a teraszt terméskő mellvéd tartja, a virágok laza vonalvezetésű színterületekben terülnek el.

Fokozatosság a vonalakban, a színekben

— A park a meglevő tájképi kert régebbi részeiből bontakozik ki és az oldott kompozíciójú alsó terasztól fokozatosan tér át a fennsík geometrikusan formált középponti részére, amely az országos jelentőséget, a reprezentatív jellegét, a Jubileumi Park fogalmát fejezi ki kertművészeti eszközökkel.

Az alsó szinten a színpompás növényzónyok egymásba olvadnak.

— A téralakítás elsőrendű követelmény. A feszes formák ünnepélyes hangulatot keltenek, a laza, látszólag szabálytalan, valójában sosem véletlenszerű vonalak megnyugtatónak, pihentetőnek, rejtett ritmusukkal lekötik a figyelmet. Így kezdődik a kikapcsolódás.

A fűben itt-ott sok a szikla. Itt még a padok egy része is a fűben áll, kövekből ípegő út vezet oda. Játékos tér- és vonalvezetés uralkodik itt. Jobbról víz csobog: a kertélményhez a hanghatás is hozzátartozik.

Ezt az alsó teraszt Kiss István érdekes, a felszabadulás előtti és utáni életet homorú és domború reliefsben ábrázoló szép fala zárja le; hasznos lenne itt egy kis tábla rövid művészeti fölvilágosítással.

Tovább indulva Tar István fekvő nőszobra néz szembe velünk és készletet arra, hogy magunk is, megfordulva, egy pillanatig elgyönyörködjünk a kilátásban. A második terasz kompozíciója már szembeütőbb: több a kőlap, a virágfoltokat hatszögű keret fogja be. Itt a rózsakert.

— A hatszög még oldott forma, az idomok egymás mellé helyezése, a virágok színhatásának megkomponálása még átmenet a laza ritmusú virágzónyok és a reprezentatív kert között. A zöldfelület és a

kő itt észrevétlenül egyensúlyban van.

Még egy lépcsősor: fölértünk a fennsíkra.

Ünnepélyesség és kikapcsolódás

— Ez a voltaképpeni Jubileumi Park. Derékszögű formájú ünnepélyes hangulatot keltenek. A virágos terek, a kőlapok és a kis vízmedencék ritmusa ugyanezt a hangulatot szolgálja.

A teret sárga murva borítja, körben feketé csövázás, halvány sárga padok. A professor a színösszhangot dicséri, a szerény padokat, és a narvány piros lapos, otromba betontökre tett régi padok izléstelenségével állítja szembe.

Ismét letelepszünk. Ormos professor újra a kerttervezés gondolatmenetét idézi.

— A kertben a szabad mozgást és a megpihenést egyaránt lehetővé kell tenni. Hadd lehessen üldögélni is. Az öregek sakkozhassanak. A napközben sokakkal együtt dolgozó, a fárasztó várostól fölüdülni vágyó ember magányossági igényét éppúgy ki kell elégíteni, mint a sétálók mustrálgatásával szórakozókét.

A padok mind négyszemélyesek. Miért nincsenek itt-ott kétszemélyes padok is, sőt helyenként egyes székek?

Gyönyörűen süt a nap, sehol egy árnyék. Sehol árnyék? Az új Jubileumi Parkban még nincs árnyas fa. A főváros napsütésben leggazdagabb részén. Kiültettek ugyan egy csomó csemetét, de ezekből csak egy újabb jubileumra lesz fa. Már amelyik megeredt itt; s már amelyiket zsenge korában (a legtöbbnek még falkolában a helye) rontó kezek derékba nem törtek. Miért nem ültettek ide karvastag törzsű fákat? Talán természetnél akadályos van ennek?

— Nem. Gazdasági okai vannak — feleli a professor.

De vajon valóban takarékoság lenne a lombos, árnyas, tetszetős, néhány éves fák helyett olyan zsengeket ültetni, amelyeknek egy része elpusztul itt, más részét a rontópálok teszik tönkre s csak a maradékból lesz fa — tíz év múlva?

Fölállunk a padról, ideérték az öntözők. Az úton a Citadella mellett hazai és külföldi turisták gyalog, autón, autóbusszon.

Az alkotmány ünnepére megnyílt a kert. A szem gyönyörködik a gyepázsításban, a virágzónyokban, a vízmedencék csillogó tükrében, a szép szobrokban. Test és lélek felüdül itt.

Emberek népesítik be a kertet: önelik van itt mindez, óértük. Az 5 világukat fejezi ki a fű, a föld, a tó, a kő, a ritmus, az összhang.

Ezért szép.

Zay László

*

A Jubileumi Parkot csüörtök délelőtt ünnepélyesen adták át a főváros közönségének. Keres Emil József Attila Hazám című versét és Györe Imre Vers a szocializmusról című művének egy részletét szavalta, majd Galambos Dezső, a XI. kerületi tanács vb-elnöke mondott ünnepi beszédet. A 11 és fél hektáros terület rendezését 1962-ben határozta el a fővárosi tanács. A lakosság egymillió forint értékű társadalmi munkával működött közre. Elültettek mintegy ezer fát, háromezer díszcserjét, kilencven ezer növényt és virágot. Galambos Dezső köszönetet mondott a tervezőknek és a kivitelezőknek, a park szobrait készítő képzőművészeknek, majd a XI. kerület nevében a Jubileumi Parkot megnyitotta és átadta a főváros közönségének.

Az ünnepélyes megnyitó után a megjelentek sétára indultak az új parkban.

Vázlat Kiss Istvánnak a Jubileumi Parkban álló, Budapest című domborművéhez